

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ח"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת מכות - דף יג

וכל זה האמור אפילו אם החטא האמור הוא חטא בדיני התורה העקובה, והיה נענש בעונשי הבית דין המבוארים בהלכה. אבל מי שנתפס בערכאות בודאי ובודאי שדינו קל, אמנם או צריכים לנהוג לפי חוקי המדינה וכו' מ"מ לא שייך לפסול אדם מלהיות רב מחמת שנענש בערכאות ולא תהא כזאת בישראל וכמה מגדולי ישראל ישבו בבתי סוהר שנאסרו ע"י העכו"ם מזמן התנאים ועד דורנו ונתפסו ע"י השלטונות, ולא צפצף אדם לפסול אדם מישראל לשום שררה מחמת תפיסת הערכאות, ואין אנו סומכים בזה על דיניהם כי מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל על עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, דיני ישראל רק לישראל נאמרו ורק ב"ד של ישראל ראוי לדון את בני ישראל.

רוצח הנמצא בעיר מקלט ורוצח אנשי העיר לכבוד, יאמר להם שהוא רוצח, ו**אם אמרו לו** שרוצחים לכבודו אעפ"כ, יקבל מהם. **ולמדו דין זה** ממה שנאמר "זה דבר הרוצח" שצריך אמירה שהוא רוצח. **לדעת רבי יהודה** הגולים היו משלמים ללוויים מיסים וכו'. **לדעת ר"מ** היו דרים בחינם. **לדעת רב כהנא** נחלקו בו ערים המיוחדות לערי מקלט שנאמר בהם "והיו לכם הערים למקלט" **לדעת רבי יהודה** רק למקלט, **לר"מ** לכל הצרכים כולל דיור בחינם, **אבל** במב' ערי הלוויים לכו"ט שילחו ללוויים. **לדעת רבא**, משמעות "לכם" לכל צורכיכם וא"כ לכו"ט אינם משלמים באותם ו' ערים, **ונחלקו** במב' ערי הלוויים שנאמר "ועליהם תתנו" האם לצורך מקלט, **אז** בדומה לכל צרכיכם. **לאחר שמת הגולה גדול** ויצא הגולה מהעיר מקלט, **לדעת ר"מ** חוזר לשררה שהיה בה. **ולדעת רבי יהודה** לא חוזר. שורש המחלוקת בעבד עברי היוצא לחירות שנאמר "ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ושוב" **לדעת רבי יהודה**, שב למשפחתו ולא לחזקת השררה. **לר"מ** אל אחוזת אבותיו כאבותיו. **ונחלקו** אף בשב מהגלות בגז"ש "שיבה" מעבד עברי, לגלות "שיבו הרוצח אל ארץ אחוזותיו". **הדן עלך פרק אלו הן הגולין**.

פרק אלו הן הגולין

המטנה מונה אלו חייבי הלאוים שיש בעונשם חלוקה, ויש בהם חידוש כפי שיבואר להלן, (לאוים של **אסורי ביאה**) **א** הבא על אחותו. **ב** על אחות אביו. **ג** על אחות אמו. **ד** על אחות אשתו. **ה** על אשת אחיו. **ו** על אשת אחי אביו. **ז** על הנדה. **ח** אלמנה לכהן גדול. **ט** גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. **י** ממזרת ונתינה לישראל. **יא** בת ישראל לנתין ולמזור. כהן גדול שנשא **אלמנה שהיא אף גרושה**, חייב משום ב' שמות. ואילו לגבי **גרושה שהיא חלוצה** חייב רק על שם אחד. (לאוים שיש בהם **אסור כרת**) **יב** טמא שאכל קדש. **יג** הבא אל המקדש טמא. **יד** אוכל חלב. **טו** אוכל דם. **טז** אוכל נותר. **יז** אוכל פגול. **יח** אוכל בשר קודש טמא. **יט** השוחט מחוץ למקדש. **כ** מעלה מחוץ למקדש. **כא** אוכל חמץ בפסח. **כב** האוכל ביוה"כ. **כג** עושה מלאכה ביום הכפורים. **כד** עושה כדוגמת שמן המשחה. **כה** עושה כעין הקטורת. **כו** סך בשמן המשחה שעשה משה רבו.

(לאוים) **כז** אוכל נבילות. **כח** אוכל טריפות. **כט** אוכל שקצים ורמשים. **ל** אוכל טבל (לדעת ר"ש שיעורו בכל שהוא, ואמר לרבנן שהתכוון לאלו **כבריה**, ולרבנן **כבית**. ויבואר להלן ז'). **לא** אוכל מעשר שלא הופרש ממנו תרומת מעשר. **לב** אוכל מעשר שני או הקדש שלא נפדו. **מבואר במשנה** בחיוב מלקות בלאוים שיש בהם כרת, ולא מבואר מלקות בלאוים שעונשם מיתה, **התנא סבר כדעת ר"ע**, שנחלקו בדבר. **לדעת רבי ישמעאל**, אף בחייבי מיתות יש מלקות. **ולמדו שמכות** ממה שנאמר לשון "הפלאה" לגבי "אם לא תשמר לעשות" ודרשו "והפילו והפטו והכחו לפניו" שהכוונה למלקות, ו**נאמר** הדבר לגבי כל דבר שאדם לא ישמור, **ולמסקנא** היות והגדרת לא היא בדומה ללאו של חסימת שור בדישו, **לכן** אין לוקה על עשה, **לאו** שאינו בו מעשה, **ולאו** הניתק לעשה. **(לה"א אין מלקות בעשה, משום שנאמר "אם לא תשמור" ודרש רבי אבין בשם רבי אליעזר כל מקום שנאמר בתורה לשונות של "השמר" יפ"ן ו"אל", כוונה לאיסור לא תעשה. ונאמר לשון "לעשות" שלא נחייב במלקות "לאו שאין בו מעשה").** **והנאמר** "כדי רשעתו" שאין לחייב ב' רשעות, **מתייחס** למיתה וממון או מלקות וממון, **אבל מיתה ומלקות** מוגדר כמיתה ארוכה ועונש אחד ולא ממועט מטעם "רשעה אחת".

לדעת ר"ע, חייבי כריתות ישנם בחיוב מלקות כיון שכולים לעשות תשובה ובי"ד של מעלה יסלחו להם, **משא"כ** בחייבי מיתות בי"ד אינם נסחלים ומוגדר ב' חייבים. **ומקור דבריו** "כדי רשעתו" שמתחייב על רשעה אחת ולא על ב'. **וחייבי כריתות** שיש בהם מלקות, **כדברי רבי אבהו** שנאמר "לעיני" בחיוב כרת, ו**נאמר** "לעיניך" בחיוב מלקות, ריבתה התורה חייבי כריתות למלקות. **ולא דורשים** "מעני" הנאמר בחייבי מיתות בי"ד. **והיות ולמדו בבית מדרשו של רבי ישמעאל** שהמילים בגז"ש לא צריכים להיות בדיוק ממש, יש מקום ללמוד "מעני" הנאמר בחייבי מיתות בי"ד לחייבים מלקות. **אלא ביאור דברי ר"ע**, "כדי רשעתו" מחייבים על רשעה אחת המסורה לבי"ד. **לדעת רבי יצחק**, אף חייבי כריתות אין בהם חיוב מלקות **ולמדו** ממה שדין כרת בלא על אחותו יכתב במפורש ללמד, שדינו בכתר ולא במלקות.

לדעת רבא, אם התרו לעונש מיתה לכו"ט אינו לוקה ומת. **ונחלקו** באופן שהתראה הייתה רק לגבי מלקות, **לדעת רבי ישמעאל** לאו שיש בו אזהרת מיתת בי"ד, לוקים עליו. **ולדעת ר"ע** אין לוקים עליו. **וז"כ** היה במשטע שאף חייבי כריתות לא ילקו שהוא לא היתן לאזהרת כרת, **ביאר רב מרדכי לרב אשי בשם אביו מהגרונאי בשם רבא**, חייבי כריתות לא צריכים התראה והפסוק הנאמר בהם נדרש על מלקות. **והמקור** שחייבי כריתות אינם צריכים אזהרה מפסוק ומילה שיש בהם עונש למרות שאין בהם אזהרה. **דנה הגמ'** שיתכן אין מלקות בחייבי כריתות והפסוק של האזהרה נדרש לגבי חיוב קרבן, **והראיה** שצריך פסוק כדי לחייב קרבן, שהרי בפסוק ומילה שאין פסוק על האזהרה אין חיוב קרבן לעובר. **זוחה הגמ'**, מה שאין קרבן בפסוק ומילה זה לא מחמת שחסר בהם דרשת הפסוק, אלא משום שכל הלאוים בתורה השוו לע"ז לחייב קרבן בשגגה, **והציווי הנאמר בע"ז** הוא בשם ואל תעשה, ואילו פסוק ומילה שונים הם שהציווי בהם הוא בקום ועשה, **והביטול** נעשה בשב ואל תעשה **ולכן** אין ע"ז קרבן. **א"כ מבואר** שאין חייבי כריתות במלקות כיון שאינם צריכים התראה.

עיונים על הדף

האם יש היום נפק"מ להלכה בדיון חוזר מגלות?

לאחר שמת הכהן גדול ויצא הגולה מהעיר מקלט, לדעת ר"מ חוזר לשררה שהיה בה. ולדעת רבי יהודה לא חוזר. המ"ב (או"ח קנ"ג, קטו) הביא את הסוגיא שלנו להלכה, ונקדים את סדר הדברים. פסק המחבר (שם, כב) "אדם שהוא גריל בשום מצוה, כגון גלילה, ואירעו אונס או עוני ונתנו הקהל המצוה לאחר, ואח"כ העשיר ורצה שיחזירו לו המצוה, אם בשעה שנתנו הקהל המצוה לשני היה ספוק ביד הראשון לתת מה שהיה נותן בכל שנה ולא חפץ בה, ונתרצה הוא עם שאר הקהל לתת לאחר, איבד זכותו. אבל אם כשנתנו לשני לא היה ביד הראשון סיפק לתת מה שהיה נותן, ועתה שיש בידו רוצה לזכות במצותו ולחזור וליתן מה שהיה נותן תחלה, חוזר למצותו".

הביא המ"ב (טו) "אם עבר משרותו מחמת עבירה שעשה אפילו בשוגג אינו חוזר לשרותו כדק"ל במכות (ב) לענין רוצח שגלה לעיר מקלטו ושב דאינו חוזר לשרותו שהיה לו מקום (מ"א) והא"ר מסתפק בזה דאפשר דזוקא ברוצח ע"ש ועיין בריטב"א שם מה שכתב בזה".

הריטב"א מאריך לבאר שנפסקה הלכה כרבי יהודה לגבי רבי מאיר. והריטב"א מתייחס לנושא ידן, שיתכן שרבי יהודה החמיר דזוקא בעבירות כרוצח ועבד עברי וכו', וכך הם דבריו, אפשר שאף רבי יהודה לא נחלק כאן אלא בשפיות דמים או בשנמכר ונעשה עבד לאחרים שהם דברים חמורים ואמורים מאוד, ובהם בלבד סבר רבי יהודה שלא חוזר לשררתו שהייתה.

אבל בשאר עבירות דעלמא כל שחזר בתשובה שלימה, אפילו לכתחלה ממנין אותו לכל הראוי לו, ואין צורך לומר שחוזר למה שהוחזק הוא או אבותיו, אפילו מומר שחוזר בתשובה שלימה, ולא אמרו בסוף מנחות אלא דכהני משמשו בבית חוני לא ישמשו במקדש, הא בדבר אחר משמשין ואפילו לכה"ט התם דבית חוניו בית ע"א ועל כולם אמר הכתוב שובו בנים שובבים וכו' וכן נראה לבעלי תוספות ז"ל והם התירו כהן שהמיר וחזר בתשובה שלימה לנשיאת כפים מה שאין כן ברוצח משום דכתיב ביה ידיכם דמים מלאו, וזה דעת מורי הרב הלוי ז"ל.

ואגב אורחין שמעינן משמעתין **דכל שהוחזקו אבותיו בשום מינוי ושררה**, דהוא ראוי לכך שהוא קם תחת אבותיו שלא נחלקו כאן אלא לאלו לפי שהורעו בעבירות אלו ואין צורך לומר דכל שמינוהו סתם בשום מינוי בלא קביעות זמן שאין מסלקין אותו מחמת מינוי אלא בטענה. וכן ראיתי בתשובה לרבינו מאיר הלוי ז"ל על ענין שליח צבור ומורי הרב ר' מאיר ז"ל היה אומר בשם רבו רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל דנפקא לן מדכתב למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל כל משימות שהם בישראל יהיו לו ולבניו. וכן הוא בירושלמי דמסכת הוריות מפי רבינו ז"ל.

וכן מבואר בתשובת מימוני בפרק ז מהלכות רוצח, שכל דברי רבי יהודה נאמרו בהלכות רוצח ולא בשאר מקומות. (ועי' באריכות בבי"א חלק ז, או"ח תשובה כב) המעניין, שהרע"ב על המשניות לפנינו פסק הלכה כרבי מאיר שאפילו רוצח ועבד עברי חוזרים לשררתם שהיו. ובדבריו רש"י בעבד עברי (ויקרא כה, מא) עולה ממשמעות הדברים שסבר כשיטת רבי מאיר, וכבר האיר בזה רבי דוד פרדו בספרו משכיל לדוד, וציון שמן הסתם הוקשה לרש"י לדעת רבי יהודה משמעות הפסוקים. כעין הדברים יש לדון, באדם שנפסל בעת הסוהר על מעשה שהיה ושב בתשובה שלמה, אם ראוי להחזירו למשרתו או למנותו בתורת רב קהילה ודיין. בשו"ת משנה הלכות (ט, שו"ת) נשאל לגבי רב שהוא מעומד לקבל תפקיד רבנות בבית הכנסת, האם הוא מחוייב לספר לראשי הקהילה שבעברו נתפס בערכאות על חטא כל שהוא וינדון לפי החלטתם לחצי שנה מאסר, ושהה חצי שנה בבית הסוהר.

ונקט להלכה שאם לא שאלוהו בודאי שאין צריך לומר, ואם שאלו אותו צריך להגיד. וביאר לפי סוגיית הגמ' בסנהדרין, שיש לדיין להיות חכם בחכמת התורה, ושלא יהיה רשע. ומבואר שמי שמעמיד דיין אפילו הוא תלמיד חכם גדול אולם אם יש בו מידת הרשעות הרי שהמעמיד עובר בלא תעשה. ומלבד זאת צריך הדיין להיות ירא שמים והגון במידות, מעבר למה שצריך להיות חכם ובקיא גדול וכו'. (ועי' לשון הרמב"ם מלכים א, ד; שו"ע סי' ת; חינוך תיד)

ולאחר כל זאת מבואר הלכה ברורה בחו"מ (הלכות עדות לד) שפסולי עדות, מוכסים אפיקורסים מומרים, ומבואר שמומר שקיבל על עצמו תשובה כשר מיד, וביארו בש"ך ובסמ"ע שאפילו מי שיש בו חיוב מלקות ולקה, הרי הוא "כאחיק" וחוזר לכשרותו, שאין לך שום דבר העומד בפני התשובה, וכל מי ששב אפילו עבר על כמה וכמה עבירות, בזמן שחזר בתשובה הרי הוא כשר להעיד, וכלל בדינו בגמ' בסנהדרין בפרק כהן גדול שמי שכשר להעיד כשר אף לדון.

מעתה מי שחטא ושב מומר להיות דיין ולא מצאנו בשום מקום שיש חיוב לאדם לפסול עוונותיו בלא צורך, ולבזות עצמו על לא דבר. וכבר יש באזהרה שלא להונות בעל תשובה ושלא לומר זכור מעשיך הראשונים אפילו היו עבירות מדיני תורה, ואדרבה אמרו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיק גמור יכול לעמוד. ובודאי שאין שום פסול לאחר ששב בתשובה.